

*Андрій ХАРУК
(Львів, Україна)*

ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА КРАЇН-ПАРТНЕРІВ УКРАЇНИ В АСПЕКТІ ПЕРЕДАЧІ ВИНИЩУВАЧІВ F-16: ПОГЛЯД ЧАСОПИСУ AIR FORCES MONTHLY

Широкомасштабне вторгнення військ РФ в Україну, яке почалося 24 лютого 2022 р., перевело на якісно новий рівень військово-технічне співробітництво нашої країни з зарубіжними партнерами. На озброєння Сил оборони України почала надходити бойова техніка західного виробництва, у тому числі й авіаційна. Найбільш резонансним стало рішення про передачу Україні винищувачів F-16. Питання передачі достатньо довго та інтенсивно обговорювалось на міжурядовому і експертному рівнях – і це знайшло відображення на шпальтах фахової періодики. Помітне місце займають публікації часопису Air Forces Monthly – впливового і авторитетного видання в галузі військової авіації. Вони можуть допомогти українським історикам оцінити неоднозначні процеси, якими супроводжувалась передача F-16 Україні.

Перший матеріал на цю тему з'являється в часописі у квітні 2023 р. – тобто, дискусія щодо українського прохання передати такі літаки, яка точилась ще з весни 2022 р., пройшла поза увагою цих видань. Стаття Дж. Лейка має красномовну назву – «F-16 для України: панацея чи відволікання уваги?» [1]. Автор наводить аргументи прихильників передачі цих літаків Україні, наголошуючи на трьох основних позиціях: F-16, озброєні ракетами класу «повітря-повітря» AIM-120D AMRAAM, зможуть змусити російські літаки не наблизитись до лінії фронту; вони зможуть завдавати ефективних високоточних ударів по наземних цілях; літаки цього типу є найбільш реалістичним вибором для України з точки зору можливостей отримання, технічного обслуговування та програм підготовки персоналу. Аналізуються можливі джерела надходження вживаних F-16. Значну частину статті займають скептичні оцінки потенціалу F-16 в російсько-українській війні (суто умоглядні, оскільки стаття писалась задовго до того, як Повітряні Сили України отримали перші F-16). На думку автора статті, можливості цих літаків з

безпосередньої авіаційної підтримки будуть суттєво обмежені через наявність в районі лінії фронту сильної російської системи ППО. Також F-16 не зможуть вирішити проблему посилення ППО України, оскільки характеристики радарів і ракетного озброєння класу «повітря-повітря» не дозволять протистояти російським винищувачам Су-35 і МіГ-31. Запорукою ж успішного застосування F-16 в умовах російсько-української війни може стати їхня тісна взаємодія з засобами РЕБ і ЗРК великої дальності.

Передача F-16 європейськими країнами НАТО була неможлива без санкції та підтримки з боку США. Це відображено, зокрема, в статті Х. Чапмена, де аналізуються юридичні аспекти передачі, а також участь США в технічній підтримці літаків та підготовці персоналу [2]. Отримання згоди від США розблокувало процес практичної передачі літаків. 20 серпня 2023 р. свої плани передати Україні F-16 підтвердили Данія (19 літаків) та Нідерланди (до 42-х). Ці заяви коментував у своїй статті В. Трендафіловскі. Він наголосив, що, хоч передача Україні цих винищувачів отримала, нарешті, зелене світло, але проблемою лишається те, наскільки швидко ці літаки будуть отримані. Також він розглядає питання підготовки персоналу, перш за все, пілотів. Проаналізувавши різні чинники, Трендафіловскі доходить висновку, що F-16 навряд чи прибудуть в Україну раніше першого кварталу 2024 р. [3].

Питання оптимальних способів застосування F-16 в Україні обговорювалось експертами і тоді, коли передача цих літаків стала доконаним фактом. Показовою в цьому сенсі є стаття Т. Ріплі «F-16 над Україною. Переможець?» [4]. Автор підкреслює, що з самого початку російського широкомасштабного вторгнення українська бойова авіація діє за умов десятикратної кількісної переваги російських літаків. Це змушує українських пілотів вдаватися до прийомів, які Ріплі називає «партизанською тактикою». Надходження F-16, яких за найбільш оптимістичними оцінками Україна отримає близько 80, не дозволить компенсувати російську кількісну перевагу. Тому, на думку Т. Ріплі, Повітряним Силам України доведеться розробити інноваційну тактику для найбільш повного використання бойового потенціалу F-16. Серед рекомендацій, висловлених автором – створення аеродромів для дозаправки F-16 в східній частині України. Це вважається необхідним з огляду на порівняно невеликий бойовий радіус цих літаків та необхідність постійного базування в західній частині країни, без-

печнішій з точки зору російських ракетних ударів. Також підкреслювалась необхідність створення інформаційного поля, в якому діяли б F-16 за підтримки наземних та авіаційних засобів радіоелектронної розвідки та радіоелектронної протидії.

В статті В. Трендафіловскі стверджувалось, що перші F-16 прибули в Україну на початку липня 2024 р., а до 4 серпня було отримано, за неофіційними даними, десять таких літаків: по чотири з Данії та Нідерландів, а також два зі США (в останньому випадку це були літаки у нельотному стані, передані, вочевидь, як джерело запчастин). На підставі перших оприлюднених фото аналізується арсенал засобів ураження, які використовуються українськими F-16. Автор розповідає про перший відомий випадок бойового застосування цих літаків – 26 серпня 2024 р., під час відбиття найбільшої до того часу комбінованої російської атаки з використанням ракет і дронів. Згадано і про першу втрату літака цього типу, яка мала місце саме під час відбиття цієї атаки. Автор підкреслює, що причина втрати літака і пілота на момент написання статті не була офіційно оприлюднена, але називає три можливі версії: помилка пілота, несправність літака або дружній вогонь [5]. В іншій статті того ж автора, присвяченій підсумкам літньої кампанії 2024 р., детальніше розглядається склад бортового обладнання і озброєння українських F-16. Також В. Трендафіловскі підкреслює, що брак в Повітряних Силах України літаків далекого радіолокаційного виявлення погано позначається на ситуаційній обізнаності пілотів F-16 і змушує їх вдаватись до тактики «бий – втікай». За оцінками автора, до кінця 2024 р. Україна мала б отримати 24 винищувачі F-16 [6].

Поряд з розглянутими нами статтями, на шпальтах *Air Forces Monthly* систематично публікувались коротші матеріали, присвячені процесу передачі винищувачів F-16, підготовці пілотів і наземного персоналу для них тощо. Вивчення цих матеріалів дозволить суттєво доповнити історіографію війни за Незалежність України в аспекті надання військово-технічної допомоги країнами-партнерами та бойового застосування Повітряних Сил України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lake J. F-16's for Ukraine: Panacea or Distraction? *Air Forces Monthly*. 2023. № 4. P. 42–49.

2. Chapman Kh. Ukraine handed major US boost in F-16 quest. *Air Forces Monthly*. 2023. № 7. P. 6–7.
3. Trendafilovski V. Ukraine boosted by Viper green light. *Air Forces Monthly*. 2023. № 10. P. 12.
4. Ripley T. F-16s over Ukraine. A Winner? *Air Forces Monthly*. 2024. № 9. P. 30–35.
5. Trendafilovski V. Vipers finally join Ukraine’s war effort. *Air Forces Monthly*. 2024. № 10. P. 6–7.
6. Trendafilovski V. Red hot summer in Ukraine. *Air Forces Monthly*. 2024. № 10. P. 32–41.